

Ο συγγραφέας ανήκει σε μια γενιά που γεννήθηκε έντεκα χρόνια μετά τον Νοέμβριο

του '73. Εικοσιδύο χρόνια αργότερα, αποφοίτησε από το τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Καποδιστριακού ξεκινώντας μια θαυμαστή ακαδημαϊκή καριέρα. Από το 2015 ζει και εργάζεται στο Βερολίνο.

Τον Οκτώβριο του 2019, κυκλοφορεί η έκδοση «Όλη νύχτα εδώ», μια ογκώδης εργασία που αποτελείται από 84 προφορικές μαρτυρίες προσώπων που είχαν εμπλοκή, συμμετοχή στην εξέγερση του Πολυτεχνείου. Η έρευνα, απομαγνητοφώνηση, συγγραφή επιμέλεια ξεκίνησε το 2010 και ολοκληρώθηκε, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας με μακρά ενδιάμεσα διαλείμματα, που οι εγγενείς δυσκολίες αλλά και οι ρυθμοί της ζωής επέβαλαν, μέσα στο 2019.

Για να ξεκινήσουμε με μια πρώτη εκτίμηση, το έργο του, είναι ανεκτίμητο. Ένας, σχετικά, συνειδητοποιημένος αναγνώστης, γρήγορα φτάνει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει πολύ κόπος και αντιστοιχη έρευνα. Εντύπωση προκαλεί ότι μόλις ένας στους τέσσερις, που ερωτήθηκαν, αποφάσισε να καταθέσει την μαρτυρία του. Στο πλούσιο, μολοντούτο, πάνελ των 84, βρίσκουμε πολλές ιδιότητες. Προφανώς κυριαρχεί το φοιτητικό στοιχείο, καθότι ήταν ο πυρήνας και η βάση των γεγονότων, αλλά συναντούμε και στρατιωτικούς, οικοδόμους, ιδιωτικούς υπαλλήλους, εργάτες, στρατιώτες, κινηματογραφιστές, ψυχιάτρους κλπ.

Υπάρχει συνεπώς μια οικουμενικότητα. Ταυτόχρονα υπάρχει και μια χρονική αποστασιοποίηση που μπορεί να πλήττεται από ένα είδος κενού μνήμης αλλά μας προσφέρει μια πιο ψύχραιμη και πιθανότατα πιο αντικειμενική ματιά. Όλα τούτα συντελούν σε μια εργασία υψηλού επιπέδου που ξεκινά με την εισαγωγή του συγγραφέα όπου αφενός μας αποκαλύπτεται ο τρόπος που δομήθηκε η έρευνα, οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν, αφετέρου παρατίθενται μια σειρά από γεγονότα ώστε ο αναγνώστης, που είναι λογικό να μην κατέχει το σύνολο των πληροφοριών, να εντρυφήσει στην ύλη σωστά εφοδιασμένος.

Κάτι που πρέπει να κατατεθεί, είναι ότι και οι 84 μαρτυρίες είναι τουλάχιστον ενδιαφέρουσες. Όλες έχουν κάτι να πουν, κάτι να αφηγηθούν. Μερικές δε από αυτές, περιέχουν άκρως ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες, ενώ άλλες διακρίνονται για το συναισθηματικό τους βάθος.

Από τις πρώτες, πυκνογραμμένες σελίδες της έκδοσης, ο αναγνώστης βρίσκεται ήδη μπροστά σε κοινές αναφορές και κοινά συμπεράσματα που προέρχονται από διαφορετικές πηγές.

Όπως την παρουσία και το έργο των παρακρατικών, τις μαρτυρίες για νεκρούς και τραυματίες, για τον τρόπο δράσης της Αστυνομίας, και την διαφορά με τον ρόλο των μόνιμων αξιωματικών και εφέδρων λοκατζήδων αλεξιπτωτιστών, ακόμα και για την παρουσία του διαβόητου Δημ. Πίμπα (σ.381 αφήγηση Στ. Λογοθέτη)

Ταυτόσημα συμπεράσματα επίσης για το πώς πυροδοτήθηκε το φοιτητικό κίνημα, πως ωθήθηκαν απολιτικοί νέοι σε μια έντονη και δραστική πολιτικοποίηση, προερχόμενοι ακόμα και από παραδοσιακά συντηρητικές οικογένειες (Λ. Γεραρδή σ.165), τις θέσεις των δύο Κ.Κ.Ε. και το πολύτιμο, ιστορικά, συμπέρασμα για το πόσο αυθόρμητη, αυτοοργάνωτη και τελικά ακαπέλωτη ήταν η εξέγερση.

Παράλληλα αποδεικνύεται η αδιαφορία του προδικτατορικού πολιτικού κόσμου, αν όχι η εχθρότητα (σ.340. Χρ. Λάζος), αλλά και η συχνή επανάληψη από πάρα πολλούς, για το πνεύμα της συναδελφικότητας που δημιουργήθηκε εκείνες τις ημέρες ανάμεσα σε νέους ανθρώπους που είτε δεν γνωρίζονταν, είτε είχαν σοβαρές πολιτικές διαφωνίες μεταξύ τους.

Σημαντικές κοινές μαρτυρίες και για τον τρόπο που βοήθησαν ή αρνήθηκαν την βοήθεια οι μη παρόντες στις εξελίξεις, πολίτες. Για όσους διακινδύνεψαν φιλοξενώντας άγνωστα άτομα που καταδιώκονταν, για όσους έφθασαν στα κάγκελα και πρόσφεραν φάρμακα, τρόφιμα, χρήματα, για όσους δεν δέχτηκαν χρήματα για αγαθά ή υπηρεσίες που προσέφεραν. Αλλά και για όσους είτε από φόβο, είτε από άποψη, κράτησαν τις πόρτες τους κλειστές, ή με οποιοδήποτε τρόπο γύρισαν την πλάτη τους. Ταυτόσημες μαρτυρίες και για όσους επώνυμους εκτέθηκαν δημόσια με την παρουσία τους εκεί, με τους καλλιτέχνες να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο (Ξυλούρης, Μικρούτσικος, Καρέζη, Καζάκος κλπ.)

Επ' αυτού, αλλά και σε όλα τα τα προαναφερθέντα ζητήματα, ο αναγνώστης θα βρεθεί μπροστά σε μια αξιοσημείωτη ταυτοσημότητα απόψεων, ανθρώπων αγνώστων μεταξύ τους, που κατέθεσαν απόψεις και γεγονότα με πανομοιότυπο τρόπο, πράγμα που δείχνει κάτι το ακριβές, κάτι το αληθές.

Στην δίνη της βίας και του απρόβλεπτου και οι τόσες μαρτυρίες για την αγωνία των γονέων για την τύχη των παιδιών τους, αλλά και την αντίστοιχη για τα αδέρφια (π.χ. Αλ. Καπριδάκης σ.239), την δυσκολία επικοινωνίας στο χάος των επομένων ημερών, το

πέρασμα στην παρανομία και το άδηλο του μέλλοντος.

Ένας άλλος κοινός τόπος των μαρτυριών, είναι η έλλειψη φόβου των εξεγερθέντων. Ενώ βρίσκονται σε μια κατάσταση πρωτόγνωρη, με το σκηνικό ολοένα και να αγριεύει, οι μαρτυρίες συνάδουν στο ότι δεν υπήρχε η αίσθηση του φόβου. Κάτι η νεανική ηλικία, κάτι η συναδελφικότητα, το πείσμα ενάντια σε ότι γινόταν, η πίστη ότι θα τα καταφέρουν, η φλόγα της ανατροπής, ή από ένα σημείο και μετά η αποδοχή του μοιραίου, είχε απομακρύνει το φόβο. (π.χ. *«Είχε εξοριστεί ο φόβος, επειδή θεωρούσες ότι είχες τελειώσει»* Στ. Λυγερός σ.390).

Κάτι που συχνά αναφέρεται είτε άμεσα, είτε πιο ανάλαφρα είναι η αίσθηση αδικίας, όχι τόσο για το αναποτελεσματικό της εξέγερσης, όσο για κάποιες συνθήκες και άτομα που η Μεταπολίτευση δεν άγγιξε. Σπαραξικάρδια, επ' αυτού, η αφήγηση του Δημ. Κουμάνταρου σ.316.

Ένα επίσης καίριο θέμα για το πλήθος των νεκρών και των τραυματιών έχει πολλαπλές αναφορές, ξεκινώντας από την τόσο μεστή εισαγωγή του συγγραφέα, όπου υπογραμμίζεται η σημασία για το πολύ μεγάλο νούμερο των υπερχιλίων τραυματιών, αλλά και σε διάφορες αφηγήσεις όπου δίνονται στοιχεία για διαπιστωμένους νεκρούς που δεν εμφανίζονται πουθενά στο επίσημο πόρισμα Δημ. Τσεβά ή στην νεότερη έρευνα του διευθυντή του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Λεωνίδα Καλλιβρετάκη. (σ.350 Μ. Λεκατσά)

Ενδιαφέρον, αλλά και χρήσιμο επίσης, το πώς σκιαγραφείται η ρουτίνα της καθημερινότητας. Οι συγκοινωνίες, τα φροντιστήρια, οι συνελεύσεις, οι εργασίες, οι σχέσεις των δυο φύλων, οτιδήποτε συνέθετε την καθημερινότητα εκείνη την εποχή, που ασφαλώς έχει διαφορές με το σήμερα.

Δεν μπορεί να υπάρξει ούτε ίχνος αμφιβολίας για δυο πράγματα που αφορούν τούτη την έκδοση, εφόσον βέβαια το αντικείμενό της μπορεί να ενδιαφέρει τον αναγνώστη. Πρώτον ότι αποτελεί, ένα αναγκαίο και χρήσιμο εργαλείο για τη ανίχνευση της εποχής και των γεγονότων, σε μια κάθε άλλο παρά αδιάφορη καμπή της Ιστορίας του τόπου. Δεύτερον ότι είναι μια άρτια, άριστα δομημένη σχεδόν θαυμαστή εργασία.

